

Kære studenter!

Tillykke med jeres studentereksamen!

Eksamenssituationen

Så lykkedes det! Det, der har ligget foran jer som et stort tungt og uvejsomt bjergmassiv, er nu bag jer, og når I kigger tilbage over ryggen, er den stengrå bjergkæde allerede så småt begyndt at svinde ind til nogle blågrønne forhøjninger i morgendisene. En ny dag begynder – et nyt liv.

Men lad os ligge kigge et kort øjeblik tilbage på de sidste 3 år som gymnasieelever:

2470 timers undervisning – for nogle af jer lidt mindre

600 timer skriftligt arbejde – for nogle af jer lidt mindre

1200 timers lektielæsning – for nogle af jer lidt mindre

og så de 10 eksaminer – for nogle af jer lidt flere.

Og så alt det løse ved siden af: Musical, revy, teaterkoncert, filmfestival, sportskonkurrencer, selder, cafeer, privatfester, fritidsjob, sport – i sandhed et hæsblæsende liv.

Og det hele til sidst kulminerende i eksamensforløbet. Panisk hurtiglæsning, sene nattetimer, svedige hænder, dunkende puls, alt for meget trøsteslik, tykt hoved og tynd mave – og så det at være overladt helt til sig selv for at skulle præstere solo under eksaminationen.

Helt alene har I dog ikke været. I har haft en stille hær af hjælpere, der har trøstet, når det ikke gik så godt, delt jeres glæde, når I hittede, forsynet jer løbende med kaffe og te, givet jer de knus, I havde behov for. Det har været næsten ligeså nervepirrende for dem. Skal vi ikke lige give en stor hånd til jeres forældre, søskende, venner og kærester!

Generationen

Lad mig prøve at give et urimeligt rids af jeres generation.

I er enormt sociale. Når jeg har spurgt jer om det fedeste ved gymnasiet, så er svaret overalt: vennerne og fællesskabet i klassen og på skolen. En old-school som jeg har jo lyttet efter, om der ikke lige skulle være en enkelt spinkel stemme, der sagde dansktimerne, eksperimenterne i kemi eller de uregelmæssige franske verber – men nej. Fællesskabet, I har med hinanden, er det vigtigste. Derfor har I også hele tiden gang i og vedligeholder et gigantisk netværk af mennesker omkring jer.

I er enormt individualistiske. Fællesskabet betyder nemlig ikke på nogen måde, at I er ens, klæder jer ens, gør tingene på ens måder eller har ens holdninger – sådan som det var i min ungdom. Tværtimod dyrker I forskelligheden. I markedsfører eller brander jeres übergrosse selv'er over for hinanden og omverdenen. I er derfor også svære at håndtere i uddannelsessystemet for I vil ikke behandles ens – bryder jer ikke om disciplin. Hvis der lige kommer et par Somersby og en solskinsdag eller en sviptur til udlandet i vejen og I ligesom føler mere for det, så er det lige meget med basisk hydrolyse, supernovaer, nyhedsformidlingen i senmoderniteten, the victorian age eller konjunktiv i tysk.

Også jeres arbejdsgivere på jeres frygtelig mange fritidsjobs har svært ved at holde styr på jer. I melder fra på vagten med kort varsel, når noget andet er mere interessant. En erhvervsleder har formuleret sine problemer med de unge ansatte før og nu således: før var det fagforening, solidaritet og 1. maj – nu er det blevet MIG først!

Jeres foretrukne kommunikationsmedium er Facebook. Her kan I holde liv i hele netværket. Her kan I udstille og til en vis grad iscenesætte jer selv. Her tager I pulsen på livet: – hvad sker der – hvor og hvornår? Her lufter I jeres privatliv og følelser i en detaljeringsgrad, så forskere allerede er begyndt at tale om den post-private tidsalder.

Og alt imens I udfolder jer relativt bekymringsløst i virkeligheden og på nettet, så oplever I også for første gang i jeres liv, at den store velfærdsmaskine under jer er begyndt at hakke i det og give skingre lyde fra sig – som om den mangler olie eller er ved at gå i stykker.

Velfærdsstatens krise

”Danmark taber pusten i global kappestrid” - sådan lyder en overskrift i ”Mandag Morgen” for et par uger siden. Baggrunden er, at Danmark rutscher nedad på forskellige internationale ranglister over landenes rigdom, velfærd og konkurrenceevne. Tigerøkonomierne i Asien springer derimod adræt opad på de samme lister – og under den til dels mislykkede klimakonference i december så man for første gang tydeligt, at de såkaldte BRIK-lande – Brasilien, Rusland, Indien og Kina – nu har afgørende politisk og finansiell indflydelse på verdensudviklingen.

Ud over de hårde samfundsøkonomiske facts, så står det også galt til i vores hoveder – hævder ”Mandag Morgen”:

”Vi mangler vindermentalitet og engagement. Vi stiller os tilfredse med gennemsnitlige præstationer og foretrækker tryghed frem for at satse stort på at skabe unikke og fantastiske præstationer – vi har lagt os i hængekøjen”

Nå, kan man jo sige – at her er der bare tale om det sædvanlige feltråb fra storkapitalen i Dansk Industri. Hvis det altså ikke bare lige er fordi at vi alle sammen fornemmer det – og at disse toner også kommer fra helt andre politiske kanter.

Anders Lund Madsen: Den mentale krise

Alle er tilsyneladende enige om, at der skal gøres noget ved underskuddet i statens budget, men hver gang, der peges på et konkret område, dukker der en hær op, der råber og skriger, at det er urimeligt, og at besparelserne skal foretages et andet sted. Anders Lund Madsen har for nylig i Jyllandsposten skrevet en meget besk og syrlig kommentar hertil. Velfærdsgoderne begynder – skriver han - som en ønske – så bliver det til et krav – og umærkeligt forvandler de sig til en ret – og de SKAL være gratis. Og han fortsætter:

”Som om noget er gratis. Som om ingen skal producere et eller andet halløj, som andre gider købe, så der skabes en eller anden fortjeneste, som derefter kan beskattes og således skabe grundlaget for den såkaldte GRATIS ” ydelse.

Anders Lund Madsen referer til sin far, der var født i 1926. Dengang "var det ingen ret. Lige meget hvor meget jeg tænker over det, kan jeg ikke huske, at han nogensinde har talt om noget, der var hans ret. Han talte enorm meget om, hvad der var hans pligt ... men begrebet ret må være stødt til senere."

Og han fortsætter: "Så hvor er den? Pligten. Jeg husker fra min tid i Danmarks Kommunistiske Ungdom, at det menneskeligt retfærdige utopia var stedet, hvor alle mennesker ydede efter evne og nød efter behov. Men nu synes kun den sidste halvdel af kampråbet at have overlevet."

Og så tyr den gamle ungdomskommunist ved skæbnens ironi til de amerikanske idealer og skriver:

"I USA's forfatning står der, at alle har ret sit at søge lykken. I vort land har vi sprunget et led over, således at alle blot har ret til at være lykkelige."

Og han afslutter tankerækken ind i det absurde:

"Jeg vil f.eks. gerne være højere. Jeg er 169 cm høj, og jeg ville være lykkelig, hvis jeg var 180 cm. Det er således min ret at være 11 cm højere, og I skal betale for det ... det skal være GRATIS."

Anders Lund Madsen er provokerende. Jeg tror, at vi alle sammen glade for og lidt stolte af vores velfærdssamfund. Og med god grund. Men vi skal også turde stille kritiske spørgsmål. Hvor meget har vi råd til? Er vi efterhånden blevet er sovset ind i wellnessirup – en tyktflydende, sødlig og klæbrig masse, der vil gøre al bevægelse langsom?

Nu er det så, jeg trækker kineserne frem. Da 3w i starten af dette skoleår var blevet sovset lovlig meget ind sirup, var jeg inde og snakke om de unge myreflittige kinesere som knokler på den anden sid af kloden – hvilket i dag betyder lige uden for døren. De bliver direkte konkurrenter til de fede jobs, som I håber at få – sagde jeg – og der er rigtig mange af dem, kineserne altså. Og her inden eksamen var jeg inde i alle jeres klasser med denne lille Kina-historie for at advare jer om, at det er alvor derude, og at der bliver kamp til stregen om at få en plads i solen. Jeg gør mig ikke illusioner om at kunne påvirke jer i nævneværdig grad - for I er ret selvkørende. Men et lille indtryk har det da gjort. Jeg morede mig derfor meget, da Jakob Tandrup i årets revy i min skikkelse fremførte en vise om dydsmønsterpigen Lee fra Beijing. Der fik I mig -på den fede måde!

Nå tilbage til sporet. Krise betyder sammenbrud, men det betyder også muligheden for en ny begyndelse.

Peter Bastian: overlevelsesinstinkt og skabelsesinstinkt

Her i Danmark har vi en fantastisk musiker – fagotspilleren Peter Bastian – som i øvrigt også er uddannet som teoretisk fysiker. Ja han er jo i sig selv et helt AT-projekt. Her i foråret har han holdt en række spændende radioforedrag på P1. Det sidste handlede om "skabelsesinstinkt."

En af Peter Bastians grundtanker er, at vi som mennesker har et overlevelsesinstinkt og et skabelsesinstinkt.

Overlevelsesinstinktet vil opretholde tingenes tilstand – det er konservativt. Når der er sket en forandring, virker det i sig selv truende, og overlevelsesinstinktet får os til at søge tilbage til det gode gamle velkendte. Vi vil genetablere trygheden, omsorgen - eller velfærden for at knytte an til det forrige tema. Dermed sikrer vi også – siger Peter Bastian – at vi at vi forbliver ligeså fladpandede, som vi hele tiden har været.

”Overlevelsesinstinktet manipulerer nuet for at genetablere fortiden som fremtid”

Heroverfor er skabelsesinstinktet menneskets trang til at udvikle – komme videre – nå det optimale, det ideelle. Hele universets opståen og udvikling ser Peter Bastian som en stor vedvarende skabelsesberetning, og vi er som mennesker fortsat medskabende i denne historie. Men vores skabelsesinstinkt har også ført lidelse og elendighed med sig. Ud over alt det geniale, så har vi også skabt Auschwitz og atombomben. Netop denne mørke side bevirker, at vi ofte dæmoniserer og ikke vedkender os vores skabelsesinstinkt. Så hygger vi os hellere i smug og koncentrerer os om vores eget lille persillebed.

Men vi skal passe på, at vi ikke bliver et ”fattigt næsepudsende omsorgssamfund”. Vi må ikke komme til at lide af ”mangel på vertikalitet”. Vi må ikke forsømme det opadstræbende, fremdriften, opfindsomheden – også selvom det er forstyrrende og støjende.

For ”hvis et system overlades til sig selv uden ydre drivende kraft, disintegrerer det” – siger han. Det vil sige, at det dør, degenererer – det interessante opløses til uinteressant.

Nej, vi må have fjæset direkte i fremtiden og tage ansvaret for den. Husk at vi er skabt af eksploderende supernovaer.

Denne trang til at skabe nyt beskriver han med sit eget musikalske virke f.eks. i blæserkvintetten eller med jazzmusikeren Miles Davis som eksempel. Miles kunne under prøverne næsten plage sine bands ihjel med at blive ved og ved og ved med at finde nye veje i musikken. Og når de udmattede og frustrerede spurgte ham, hvad han ledte efter, kunne han kun svare. Jeg ved det ikke, men

” We will know it, when we hit it”. Og sådan er det at skabe. Vi ved ikke, hvad vi går efter, men ved det, når vi når det.

Vi er en del af skabelsesprocessen. Vi må arbejde hårdt for det, og vi må arbejde sammen om det.

Og som Peter Bastian selv formulerer det ultrakort ikke bare i musikken, men i det hele taget: ”Fremtiden er hinanden.”

Nelson Mandela: Fællesskabet

En sådan formulering – ”fremtiden er hinanden” - får mig til at tænke på en af samtidens store internationale skikkelser. Netop i disse dage ser vi VM i fodbold i Sydafrika. Når det i dag kan

foregå netop i Sydafrika, så er det ikke en selvfølge. I tiden, hvor I blev født, var landet stadig styret apartheid, racehad og vold.

Kun en menneskelig indsats kunne bringe dette land på fode – få bilagt racekonflikten og få skabt et moderne demokrati. Mange mennesker har båret denne udvikling – men den er næsten blevet symboliseret i en enkelt person, nemlig Nelson Mandela. Hele sit voksne liv kæmpede han for frihed og lighed for de sorte. I 27 år var han fængslet af det hvide apartheidstyre, før han blev løsladt i 1990 og i 1994 blev Sydafrikas første demokratisk valgte præsident.

I Richard Stengels ny bog "Mandelas lære" skriver Mandela selv i forordet om det afrikanske begreb ubuntu: "den grundlæggende fornemmelse af, at vi kun er mennesker i kraft af andres menneskelighed, og at hvis vi vil opnå noget i verden, vil det i lige så høj grad være på grund af andres arbejde og resultater."

Det er netop denne opmærksomhed på andre mennesker – også på ens fjender - der førte til etableringen af Sydafrikas nuværende demokrati.

I en situation, hvor det hvide apartheidstyre stod over for det sorte ANC i fastfrosset konfrontations- og terrorpolitik, så Mandela, hvornår tidspunktet til dialog var kommet. Han gjorde det med stor personlig risiko, for ANC kunne have stemplet ham som forræder. Med det lykkedes for ham – ikke mindst fordi han forstod, at begge sider i konflikten skulle tilgodeses – at der skulle findes et fælles mål for de hvide og sorte. Han måtte have begge parter tillid - tale til hjerterne – også fjendernes.

En ganske bestemt hændelse er blevet et næsten mytisk udtryk for denne forsoningspolitik. Ikke fodbold men rugby var de hvide sydafrikaneres nationalsport – af samme grund heppede de få sorte tilskuere næsten altid på Sydafrikas modstanderne under rugbykampe.

Den 24 juni 1994 skulle verdensmesterskaberne rugby afgøres i Johannesburg i en kamp mellem Sydafrika og New Zealand. Få minutter før Nelson Mandela gik ind på stadion tog han rugbylandsholdets kamptrøje på – en grøn trøje med orange krave - en trøje, som næsten var et symbol på de hvides sport og dermed apartheid.

Denne gestus kunne have ført til uro og optøjer både blandt hvide og sorte, men da han trådte ind på stadion begyndte der blandt de overvejende hvide tilskuere at lyde et tilråb, der efterhånden blev stærkere og stærkere og mere og mere taktfast: "Nel-son, Nel-son, Nel-son."

En af hans venner, som havde siddet i fængsel med ham på Robben Island, overværede denne scene og sagde:

"I det øjeblik forstod jeg tydeligere end nogensinde før, at frihedskampen ikke så meget handlede om at frigøre de sorte fra slaveri: den handlede om at frigøre hvide mennesker fra frygt."

Jeg ved godt, at alle problemer i Sydafrika bestemt ikke er løst – at racismen stadig stikker sit hadefulde fjæs frem, men historien tjener alligevel til at illustrere ubuntu: at man er menneske i kraft af andre mennesker – at "vi" er større end "jeg".

Lad os til sidst fra Sydafrika stille tilbage til studiet – eller rettere til Århus Statsgymnasiums festsal, juni 2010.

Farvel

Nu sidder I her – og lige om lidt skal I ud og bruge al jeres energi - hele jeres skabelsesinstinkt - på fremtiden. I er kommet godt over det bjergmassiv, der hedder studentereksamen.

Derimod er I måske lidt ængstelige for det, der ligger forude - ikke for de næste skridt, nemlig de endeløse studenterefester, men for tiden, når det sidste glas champagne er drukket og sjatterne står tilbage på bordet. Det øjeblik, hvor det nye liv rejser sig fra den lune kurv, strækker sig, slår et par slag med halen, løfter hovedet og spørger "Hva så?" Ængstelsen for de store vidder, der nu breder sig ud for jeres fødder . Får jeg nu valgt rigtigt? Finder jeg den rigtige sti gennem tilværelsen?

Silje og Sebastian giver udtryk for netop denne følelse i artiklen "3.g'ernes sidste ord" i det seneste nummer af skolebladet.

"Det er dog alligevel med en anelse uro i sindet, at jeg ser frem til enden på min gymnasietid. Jeg gruer for det tidspunkt, hvor nostalgien rammer mig, og jeg længes tilbage til skolebænken og de uendelige lektiemængder" – skriver Silje.

Sebastian løber i tankerne igennem fremtidens mange måske'er og fortsætter: "eller måske kommer jeg aldrig af sted, fordi jeg pludselig er blevet så deprimeret over at forlade gymnasiet og de folk, jeg har mødt her, at jeg i min fortvivlelse gror fast på en bænk i Kastrup Lufthavn."

Ja, det er et stort måske, der står derude og venter. Det er følelsesmæssigt svært at sige farvel, og fristelsen til overlevelsesinstinktets genetablering af trygheden lurer. Men heldigvis har I så meget af skabelsesinstinkt i jer, at I slet ikke kan lade være med at kaste jer over den ny tilværelse med glubende appetit. I skal ud og fortsætte skabelsesprocessen.

Også vi, der bliver tilbage på skolen, er beklemte, men det svære ved at sige farvel til jer overvindes af glæden ved jeres unge styrke.

Held og lykke på jeres rejse!

Og husk så ubuntu! Husk at "fremtiden er hinanden"!

Med disse ord dimitterer jeg studenterårgang 2010 fra Århus Statsgymnasium.